

PROBLEMI PRONALAZAŠTVA

-prilog pripremama kongresa SPATUJ-

(Ovde pod pronalazaštvom podrazumevamo ukupnu inovatorsku delatnost, tj. stvaranje svih vrsti tehničkih inovacija, a naziv pronalazači odnosi se ovde na sve stvaraoce inovacija)

1. ZAPOSTAVLJENOST POSTOJEĆE PRONALAZAČKE BAZE

Stanje organizovanosti pronalazača, kako onih koji stvaraju u radnim organizacijama tako i onih izvan radnih organizacija, predstavlja neosporan dokaz zapostavljenosti pronalazačke baze u našem društvu. U vezi so tom zapostavljenošću aktuelna su sledeća dva pitanja:

- Postoje li nekakvi "opravdani razlozi" za ovo nesporno zapostavljanje sadašnje pronalazačke baze?

- Da li je, a ako jeste, po čemu je ovo zapostavljanje za našu budućnost štetno?

Na ova pitanja, a verovatno i na još neka, trebalo bi odgovoriti, a problem rešiti. Međutim, ne možemo se ovde time dataljnije baviti. U jednom ovakvom pregledu moramo se zadovoljiti time da problem samo evidentiramo.

2. PROBLEM PRONALAZAČKE DIFERENCIJACIJE MEĐU NAUČNICIMA I STRUČNJACIMA

Trebalo bi postići to da u svesti sposobnih naučnika i stručnjaka stalno bude prisutna težnja da u svom profesionalnom radu budu i pronalazači (smisao izraza "sposobni naučnici i stručnjaci" je u činjenici da izvesna naučna zvanja i stručne diplome nisu rezultat težnje za što većim, zdravim, profesionalnim potvrđivanjem u društvu, već rezultat malograđanskih potreba). Za uspešnost te diferencijacije i omasovljavanja pronalazaštva neophodno je da budu na pravi način rešeni ostali problemi pronalazaštva.

Kako se vidi, i ovaj problem je tek naznačen (a tako će morati ovde da bude i sa ostalim problemima).

3. PROBLEM NAUČNOSTI U KREIRANJU POLITIKE PRONALAZŠTVA

Za najbrži mogući razvoj pronalazaštva potrebno je da kreiranje politike u toj oblasti bude što je moguće više naučno. Potpuno uvažavanje polaznog činjeničnog stanja je najvažnije obeležje naučnosti u kreiranju politike. Besmisleno je govoriti o inovacijskom društvu ako se ne vrši analiza konkretne sadašnje pronalazačke situacije, tj. ako se ne vrši naučna analiza konkretnih

inovacija. Drugim rečima, stavove po pojedinim pitanjima i predloge rešenja treba izvoditi iz analize inovacija i problema koji ih prate. Jedino rezultati te analize mogu dati zdrav osnov za ocenjivanje dosadašnje politike i za kreiranje buduće politike pronalazaštva.

4. SHVATANJE PRONALAZAČKE SPOSOBNOSTI

Po ovom pitanju se najviše greši. I štete od toga su najveće. Mnogo greše čak i oni koji imaju značajne uloge u oblasti pronalazaštva. Pogrešna shvatanja pronalazačke sposobnosti se manifestuju:

- u ocenjivanju i vrednovanju pronalazaka (u nagrađivanju i društvenom uvažavanju pronalazača) u privrednim organizacijama,
- u nedoumicama i lutanjima po pitanjima tipa, obima i trajanja patentne zaštite, kao i u tome kako se ostvaruju procesi patentnog ispitivanja pronalazaka,
- i u mnogim drugim slučajevima.

U zdravo organizovanom društvu, u društvu koje će biti stvarno inovacijsko, tehnološki razvoj će sam sebe finansirati, podsticati, ubrzavati. Proces uspostavljanja takvog društva, brzina tog procesa, u velikoj meri zavisi od ispravnog shvatanja pronalazačkih sposobnosti i od ispravnog odnosa prema njima.

Treba ovde posebno istaći činjenicu da se po ovom pitanju greši svuda u svetu (profiteerska bezobzirnost i velikokompanijski birokratizam imaju za posledicu da se po ovom pitanju greši i u zemljama tržišne privrede). Posebna naša nevolja je u tome što pripadamo među one koji po ovom pitanju greše najviše.

5. PROBLEMI ZAŠTITE, EVIDENTIRANJA I POTPUNOG ISKORIŠĆAVANJA INOVACIJA

Odsustvo efikasne zaštite autorstva predstavlja najbolji način odvracanja ljudskih stvaralačkih potencijala od te oblasti. Spora zaštita je skoro isto što i odsustvo zaštite, isto važi i za odsustvo efikasnog kažnjavanja za povrede autorskih prava. Težnja da zaštita bude vremenski što kraća takođe predstavlja nezdravo (društveno štetno) zakidanje prirodnih ljudskih prava po osnovu društveno korisnog stvaralaštva. Svi ovi nedostaci po pitanju zaštite pronalazačkog stvaralaštva kod nas su prisutni. Kao da nam je glavni cilj bio da ljude što efikasnije odvracamo od pronalazaštva (samo što taj cilj nismo mogli i javno proklamovati).

Kod nas se ne manifestuje interes da se inovacije, koje se korisno primenjuju na nekim mestima u proizvodnji, primenjuju na svim mestima gde god je to moguće.

Da li uopšte postoje takvi zdravi interesi kojima odgovara da zaštita autorstva u oblasti pronalazaštva bude kratkotrajna? Sa druge strane, da li bi bilo u skladu sa zdravim interesima

svih da i tehnička unapređenja i korisni predlozi budu obuhvaćeni patentnom zaštitom kada god je to praktički izvodljivo? Koliko bi evidentiranje inovacija moglo da doprinese zaštiti autorskih prava?

6. NESHVATANJE OD KAKVOG OGROMNOG ZNAČAJA JE **POŠTOVANJE AUTORSTVA I AUTORSKE SIGURNOSTI** U SVIM OBLASTIMA DELATNOSTI, A ZA EKONOMIKU POSEBNO U OBLASTI PRONALAZAŠTVA

Poštovanje autorstva i autorske sigurnosti je značajno:

- za razvoj i mobilizaciju ljudskih stvaralačkih potencijala, za razvoj (za neogvanje) ljudske kreativnosti (jer ljudi neće biti podsticani da kod sebe neguju i razvijaju nešto što nije predmet društvenog poštovanja i sigurnosti),
- za zdravo usmeravanje i što potpunije iskorišćavanje stvaralačkih potencijala u privrednoj delatnosti,
- za takve odnose među ljudima koji će doprinositi ljudskoj sreći (jer nisu mogući zdravi međuljudski odnosi i nema prave ljudske sreće tamo gde su međuljudski odnosi poremećeni nepoštovanjem autorstva i autorske sigurnosti u svim oblastima ljudske delatnosti).

Neshvatanje značaja ovog pitanja prisutno je u svim problemima pronalazaštva (ali i u svim ostalim oblastima naše životne stvarnosti).

7. PROBLEM STROGOG POŠTOVANJA "PRAVILA IGRE" U POSLOVANJU SA INOVACIJAMA, PITANJE INSPEKCIJE ZA INOVACIJE

Smetnje razvoju pronalazaštva u velikoj meri proizilaze iz onog što je u ljudskoj prirodi negativno

- zavist
- činovnička lenost i ograničenost
- bezobzirna sebičnost i korumpiranost
- one ljudske negativnosti iz kojih proizilazi nekorektan odnos školovanih stručnjaka prema znanjima i sposobnostima stečenim mimo redovnog školovanja (akademski primitivizam, iz koga se, na primer, bio izrodio negativan odnos školovanih filologa prema samoukom filologu Vuku Karadžiću i nekorektan odnos Devilja prema Faradeju),
- raznorazne profesionalne deformacije karaktera.

Uticaj ljudskih negativnosti na poslove vrednovanja i primenjivanja inovacija ne može se, sigurno, sasvim eliminisati samo slobodnim dejstvom tržišnih mehanizama ponude i potražnje.

Već i samo nastojanje da dejstvo tržišnih mehanizama u ovoj oblasti bude bez odgovarajuće inspekcije predstavlja odraz društveno štetnih shvatanja problematike pronalazaštva.

Svaka vitalna oblast ima odgovarajuću inspekciju. I pronalazaštvo je vrlo vitalna oblast, i u njoj treba da postoji odgovarajuća inspekcija (naravno, ukoliko se uvažavaju razlozi za postojanje inspekcije za inovacije, imaćemo sukob nezdravih težnji da ona bude traljava i zdravih težnji da bude kvalitetna).

8. PROBLEM BRZOG OCENJIVANJA, REALIZACIJE I ŠTO POTPUNIJE ISKORIŠĆAVANJA INOVACIJA. PROBLEM GODINE MEĐUNARODNOG PRIORITETA

Potrebna je brza selekcija inovacija na prihvatljive i neprihvatljive. Dalje, potrebno je što je moguće brže u praksi proveriti koje od prihvatljivih inovacija donose odgovarajući dohodak. Zatim, potrebno je preduzeti sve da iskorišćenje plodnih inovacija bude što potpunije. Sve ovo trebalo bi obaviti pre isteka godine međunarodnog prioriteta da bi bilo moguće plodonosne inovacije štititi sa prioritetom od datuma prijavljivanja u Jugoslaviji. Na ovaj bismo način ostvarili maksimalni dohodak od inovacija uz plaćanje međunarodne zaštite samo za one inovacije koje donose dohodak i na svetskom tržištu.

Nikada se kod nas nije razmišljalo o ovakvom potpunom iskorišćavanju inovacija (verovatno u vreme nezajažljivih gubitaka i nezajažljivih privilegija, koje nikakva Amerika izdržati dugo ne bi mogla, i nije trebalo razmišljati o potpunom iskorišćavanju inovacija; ali sada bi, valjda, trebalo početi tako razmišljati, sem ukoliko nam kriza i dalje nije potrebna kao saveznik za nekakva politička razračunavanja).

9. PROBLEM INSTITUTA I PROFESIONALNIH POSLOVNIH ORGANIZACIJA U OBLASTI PRONALAZAŠTVA

Ako bi naše društvo bilo najpre politički sređeno (što sada, naravno nije slučaj), pa ako bi na osnovu toga bilo izvršeno i osnovno sređivanje prilika u pronalazaštvu, dakle, u takvim društvenim prilikama

- u kojima bi pronalazačko autorstvo bilo visoko poštovano i efikasno šticeño,
 - gde bi sposobni pronalazači, po osnovu svog doprinosa bogaćenju društva, bili vrlo bogati,
 - u kojima bi se ljudi sa visokim naučnim i stručnim zvanjima posebno ponosili ako bi bili i pronalazači (što sada nije slučaj)
 - u kojim bi bavljenje pronalazaštvom bila vrlo poštovana masovna pojava,
- u takvom bi društvu postojala potreba za brojnim i vrlo raznovrsnim uslugama pronalazačima.

Kada, na primer, Republika Srbija postane takva, onda će u njoj postojati mogućnost za zdravo egzistiranje (egzistiranje na bazi samofinansiranja) jednog ili nekoliko instituta za pronalazke i više specijalnih organizacija za pružanje raznih usluga pronalazačima (od usluga u izvršavanju pojedinačnih poslova, do kompletnih usluga u izvršavanju svih poslova realizacije inovacije, tj. poslova od razrade ideje do plasmana).

Po ovom pitanju najteži je problem početnih kadrova (zbog toga što je dosadašnja politika ubijala kreativnost kadrova a podsticala razvoj sposobnosti parazitskog trošenja sredstava za naučnoistraživački rad na raznorazne imitacije stvaralačkog rada).

10. PITANJE PRELOMNOG TRENUTKA U PROCESU POLITIČKIH RASČIŠĆAVANJA. PITANJE DOPRINOSA SADAŠNJE PRONALAZAČKE BAZE EKONOMSKOM NAPRETKU A NAKON "PRELOMNOG TRENUTKA"

11. TRENUTNI I NEKI DRUGI TEKUĆI PROBLEMI PRONALAZAČKE BAZE